

บทที่ 4
สังคม

บทที่ 4

สังคม

4.1 ความหมายของสังคม

พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา ฉบับราชบัณฑิตยสถานให้ความหมายของ “สังคม” ว่า หมายถึง

“คนจำนวนหนึ่งที่มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันตามระเบียบกฎเกณฑ์โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญร่วมกัน”

พัทธา สายหู ได้ให้ความหมาย “สังคม” ว่าเป็นเรื่องเกี่ยวกับ “คนที่อยู่ร่วมกัน ในอาณาบริเวณเดียวกันเป็นหมู่คณะ ใยกัน มีการกระทำต่อกัน ที่เป็นการเสนอสนองประโยชน์ของกัน และกันทำให้เกิดมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ยึดเชื้อได้และเกิดความรู้สึกผูกพันที่จะธำรงรักษาความเป็นกลุ่มก้อนเดียวกันนั้นไว้”

ไพฑูรย์ เครือแก้ว กล่าวไว้ว่า สังคมต้องประกอบไปด้วยมนุษย์หลาย ๆ คนขึ้นไปอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มก้อน ภายในขอบเขตที่เป็นสัดส่วนแน่นอน และมีลักษณะดังนี้

1. บุคคลที่อยู่ในสังคมนั้น ต้องร่วมในวัฒนธรรมอันเดียวกัน วัฒนธรรมนี้จะสะสมสืบทอดมาหลายชั่วอายุคน จนเป็นแบบแผนของการดำเนินของบุคคลในสังคม
2. บุคคลที่อยู่ในสังคมนั้นมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน เพราะบุคคลรวมกลุ่มกันเป็นหลักแหล่ง มีขอบเขตบริเวณที่แน่นอน ความสัมพันธ์ดังกล่าวเป็นไปตามระเบียบแบบแผนในรูปของฐานะ (Status) และบทบาท (Role) ของแต่ละบุคคลในสังคม เพื่อให้สังคมเป็นปึกแผ่น
3. บุคคลที่อยู่ในสังคมนั้นต้องมีลักษณะที่คล้ายคลึงกับสมาชิกของสังคมเดียวกันมีระดับความละม้ายคล้ายคลึงกันอยู่ในระดับหนึ่ง พอที่จะบอกให้ได้ว่า เป็นสังคมเดียวกัน ถึงแม้จะมีบางอย่างแตกต่างกันก็ตาม
4. บุคคลที่อยู่ในสังคมนั้นมีสิ่งเหมือนกันและแตกต่างกัน มนุษย์ในสังคมจะมีความรู้สึกยอมรับซึ่งกันและกันหรือเป็นพวกเดียวกัน แต่ในขณะที่เดียวกันต้องยอมรับว่าทุกคนมีความแตกต่างกัน

Green, Arnold W. อธิบายว่าสังคม หมายถึง กลุ่มคนที่ใหญ่ที่สุดที่แต่ละบุคคลเป็นสมาชิก ประกอบด้วยประชากร สถาบัน เวลา สถานที่ และผลประโยชน์ประชากรมีทุกเพศ

และทุกวัย ชีวิตทางสังคมจัดไว้เป็นระเบียบ เช่น การแบ่งแรงงาน การอยู่อาศัยในอาณาเขตแน่นอนและภายในช่วงเวลา การมีผลประโยชน์ร่วมกันที่สนับสนุนให้แต่ละบุคคลสามารถดำรงชีวิตทางสังคมได้ (จรัส นวลน้อม, 2540 : 47-48)

4.2 วิวัฒนาการของสังคม

สังคมมนุษย์ในปัจจุบันแบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่มคือ

1. สังคมล่าหลัง (Primitive) หรือ “สังคมชาติวงศ์” (tribal society) หรืออาจเรียกว่า “สังคมไม่รู้หนังสือ” (preliterate society)

สังคมแบบนี้เป็นสังคมเล็ก ๆ มีคนอยู่น้อยและมักจะรู้จักกันหมด ไม่มีใครมีการติดต่อกับสังคมภายนอก การดำรงชีวิตของคนในสังคมมักผูกพันกับธรรมเนียมประเพณีที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ โดยการถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด สำหรับการประกอบอาชีพของคนในสังคมส่วนใหญ่จะเป็นการล่าสัตว์ จับปลา หาของป่า ปลูกพืช และเลี้ยงสัตว์ การค้าขายจะมีบ้างเล็กน้อย ปัจจุบันสังคมดังกล่าวจะมีเหลืออยู่ตามชายแดนของประเทศต่าง ๆ ไม่มากนัก

2. สังคมชาวบ้าน (folk society) คนในสังคมยึดอาชีพเกษตรกรรมโดยปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ มีความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนบ้านและญาติพี่น้องอย่างแน่นแฟ้น ไม่นิยมการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว สังคมชาวบ้านมีความสัมพันธ์กับสังคมเมืองมากกว่าสังคมล่าหลัง มีการค้าขายแลกเปลี่ยนผลผลิตซึ่งกันและกันมากกว่าสังคมล่าหลัง

ปัจจุบันประชากรส่วนใหญ่ของโลกยังอยู่ในสังคมชาวบ้าน ซึ่งมีมากที่สุดทวีปเอเชียและในทวีปอื่น ๆ ได้แก่ทวีปอเมริกาใต้ อเมริกากลาง ยุโรปตะวันออก และทวีปแอฟริกา ชาวไร่ชาวนาส่วนใหญ่ที่อยู่ในสังคมนี้ต้องต่อสู้กับความยากจน ต้องเปลี่ยนสภาพจากเจ้าของนาเป็นผู้เช่านา ทำนาเพื่อนำผลผลิตไปใช้นี่สิน สังคมที่เคยช่วยเหลือซึ่งกันและกันกลับกลายเป็นสังคมที่ไม่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

3. สังคมเมือง (Urban society) เป็นสังคมที่พัฒนาขึ้นมาหลังสุด เกิดขึ้นจากการที่มีการแบ่งงานกันทำตามความถนัดเฉพาะอย่าง มีการติดต่อค้าขายกันอย่างกว้างขวาง นำเอากระบวนการทางวิทยาศาสตร์มาใช้ทางด้านอุตสาหกรรม เกษตรกรรม และการช่าง กลุ่มชนที่เคยอยู่ในสังคมชาวบ้านซึ่งอาศัยอยู่ในชนบทก็พากันอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในเมืองมากขึ้น

วิถีชีวิตของกลุ่มชนที่อาศัยอยู่ในเมืองใหญ่ ๆ จะแตกต่างจากความเป็นอยู่ของกลุ่มชนที่อาศัยอยู่ในเมืองเล็ก ในเมืองขนาดใหญ่จะแบ่งแยกประชากรออกไปตามอาชีพ ชาติพันธุ์

(ethnic) และความสนใจร่วมกัน ลักษณะของวัฒนธรรมจะแบ่งเป็นวัฒนธรรมย่อย (sub-cultures) ต่าง ๆ มากมาย

สำหรับการดำรงชีวิตของคนในสังคมเมืองไม่ว่าจะเป็นเมืองใหญ่หรือเมืองเล็ก ยังต้องมีความสัมพันธ์กับสังคมชาวบ้านในหลาย ๆ ด้าน กล่าวคือ คนในสังคมเมืองส่วนใหญ่จะไม่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม จะไม่มีความรู้และความสามารถในการประกอบอาชีพอื่น ต้องพึ่งพาสังคมเมืองในเรื่องสินค้าประเภทอุตสาหกรรม ประเภทปัจจัยสี่และเครื่องมือในการประกอบอาชีพ เช่น เสื้อผ้า ยารักษาโรค และเครื่องมือเครื่องใช้ทางการเกษตร เป็นต้น

เป็นที่น่าสังเกตว่า ประเทศใดที่ประชากรในเมืองประกอบอาชีพอุตสาหกรรม ธุรกิจ และการให้บริการต่าง ๆ ในอัตราที่สูงกว่าประชากรในสังคมชาวบ้านซึ่งประกอบอาชีพเกษตรกรรม ประเทศนั้นมักจะมีภาวะเศรษฐกิจที่เจริญก้าวหน้าหรืออาจเรียกได้ว่า “สังคมอุตสาหกรรม” ส่วนสังคมที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ภาวะเศรษฐกิจยังอยู่ในระหว่างการพัฒนาหรือเรียกว่า “สังคมเกษตรกรรม” และสังคมที่ภาวะเศรษฐกิจยังไม่พัฒนาเลย เราเรียกว่า “สังคมล้าหลัง” คนในสังคมนี้ไม่ได้ประกอบอาชีพเป็นหลักเป็นฐาน มีการล่าสัตว์ ตกปลา และหาของป่าเป็นอาหาร ส่วนสังคมเกษตรกรรมเป็นสังคมที่มีวิวัฒนาการสูงกว่าสังคมล้าหลัง คนในสังคมรู้จักการผลิตและนำวิทยาการต่าง ๆ มาใช้ในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม แล้วส่งผลผลิตไปแลกเปลี่ยนกับสินค้าอุตสาหกรรม

4.3 โครงสร้างทางสังคม

โครงสร้างทางสังคมเป็นแนวคิดที่มีความหมายหลากหลายมีผู้รู้ได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

Brinkerhoff and White กล่าวว่า นิยามอย่างไม่เป็นทางการคือบท (Script) สำหรับละครชีวิตของมนุษย์ นิยามอย่างเป็นทางการคือ เครือข่ายของความสัมพันธ์หรือความเชื่อมโยงระหว่างสถานภาพและบทบาทต่าง ๆ ว่าเป็น โครงสร้างของพฤติกรรมในกลุ่มหรือสังคม

Charon กล่าวว่า โครงสร้างสังคมเป็นรูปแบบหนึ่งในการจัดระเบียบทางสังคม (social organization) ซึ่งหมายถึง การประพฤติปฏิบัติของแต่ละบุคคลต่อกันและกัน ถูกทำให้เป็นรูปแบบในแง่ของตำแหน่งทุก ๆ คนมีที่ (place) ของตัวเอง ต่างก็ประพฤติปฏิบัติต่อกันตามที่ของตัวเอง และเกิดในทุกระดับตั้งแต่สองคน (dyad) จนถึงระดับสังคม

Johnson กล่าวว่า โครงสร้างสังคมพรรณนาการที่ค่านิยม (values) ความเชื่อ (beliefs)ทัศนคติ (attitude) และบรรทัดฐานถูกจัดให้เป็นรูปแบบก่อให้เกิดความสัมพันธ์ต่าง ๆ มากมาย

ในการดำรงชีวิตในสังคม ข้อจำกัดต่าง ๆ ในการเลือก และความขัดแย้งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ และยังพรรณนาที่ของแต่ละ ความสัมพันธ์ในเครือข่ายที่ยังยากกลับซับซ้อนซึ่งช่วยให้ชีวิตทางสังคม เป็นสิ่งที่พยากรณ์ได้

Kammeryer et al., ได้ให้คำนิยามไว้ว่าคือ เครือข่ายของความสัมพันธ์ที่อยู่คงทน เกิด จากรูปแบบของการที่มนุษย์มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมซึ่งเป็นผลทำให้ตำแหน่งหน้าที่แตกต่างกัน ไป

Vander Zanden ได้ให้นิยามว่าเป็นการกล่าวถึงอย่างยิ่งถึงความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำ อีกและเป็นรูปแบบระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ ของระบบสังคม (social system) คำนี้เป็นที่เข้าใจร่วมกันในบรรดานักสังคมวิทยาว่าประกอบไปด้วยความเข้าใจและความเห็นชอบร่วมกันอัน เป็นที่รู้จักกัน ซึ่งจะเป็นตัวชี้นำพฤติกรรม

Wallace and Wallace ได้ให้คำนิยามไว้ว่าคือ รูปแบบของพฤติกรรมทางสังคมที่คง ทนซึ่งรวมถึง สถานภาพ (status) บทบาท (role) บรรทัดฐานทางสังคม และสถาบัน (institution) ซึ่งรวมตัวกันทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่มีบ่งภายในสังคม

จากความหมายดังกล่าวข้างต้นจะสรุปได้ว่า โครงสร้างสังคมมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น
2. เป็นรูปแบบทางการปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ที่อยู่ก่อนข้างคงทน
3. มีรูปแบบหรือรูปร่างที่สมารถเขียนเขียนเป็นกฎเกณฑ์ได้
4. สะท้อนให้เห็นความแตกต่างในเรื่องอำนาจ ความมีเกียรติและความเป็นเจ้าของ

ทรัพยากรทางเศรษฐกิจ (พิชิต พิทักษ์เทพสมบัติ, 2538 : 1-3)

พิชิต พิทักษ์เทพสมบัติ (พิชิต พิทักษ์เทพสมบัติ, 2538) ให้ความเห็นว่า แนวคิดเรื่อง โครงสร้างสังคมมีแง่มุม (aspect) ที่สำคัญ 3 ประการคือ

1. อิทธิพลของการกำหนดคุณค่าของปัจเจกบุคคลต่อจิตใจของบุคคล
2. การพรรณนาความคาดหวังอันเป็นรูปแบบระหว่างกลุ่ม
3. การกระจายบุคคลไปยังกลุ่มต่างๆ ซึ่งโดยรวมทั้งการกระจายรางวัลซึ่งได้แก่ความ มั่งคั่ง ความมีเกียรติและอำนาจ

สนิท สมัยการ (สนิท สมัยการ, 2556 : 756-758) กล่าวว่า การจัดการทางสังคมมัก จะดำเนินไปตามแบบต่าง ๆ ซึ่งมีอยู่หรือประกอบกันเข้ามาเป็นโครงสร้างทางสังคมของแต่ละ สังคม ฉะนั้น โครงสร้างทางสังคมและการจัดองค์การของสังคมจึงเป็นสิ่งจำต้องไปด้วยกัน เสมอ ถ้าสังคมใดมีโครงสร้างทางสังคมแน่นอน มีนัย เคร่งครัด การจัดการทางสังคมในด้าน

ต่าง ๆ ที่ไม่มีใครจะมีปัญหามากนัก เพราะมีเครื่องชี้ทางปัญหาที่แจ่มแจ้งอยู่แล้ว ตรงข้ามหากสังคมใดมีโครงสร้างทางสังคมที่อ่อนแอ หละหลวม และปล่อยให้มีความเลือกปฏิบัติได้หลายอย่างในเรื่องเดียวกัน ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นเพราะอิทธิพลจากการแทรกแซงของวัฒนธรรมภายนอก หรืออาจจะเป็นเพราะความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากภายในสังคมนั้นเองก็ตาม การจัดองค์การทางสังคมนั้นก็อาจมีปัญหาก็เกิดขึ้นหลายอย่าง อาจก่อให้เกิดความสับสน ความอลง เพราะในกรณีเช่นนี้เครื่องชี้ทางปฏิบัติไม่มีใครแน่นอนเปิดให้มีทางเลือกมาก ซึ่งก็ย่อมมีเรื่องจะต้องติดและกักสับใจมากขึ้นเป็นธรรมดา

ตัวทฤษฎีบนะดังกล่าว ประมวลในฐานะที่เป็นสังคมจึงย่อมจะต้องมีโครงสร้างของตัวเองและกระบวนการจัดการทางสังคมภายในของแต่ละประเทศ ก็ย่อมจะดำเนินไปตามแบบแผนต่าง ๆ ที่ประกอบกับวัฒนธรรมนั้น โครงสร้างของประเทศ และเรื่องนี้ย่อมจะแตกต่างกันไปบ้างไม่มากนักน้อย แต่องค์การทางสังคมที่ทุกประเทศหรือทุกสังคมจะต้องมีอยู่ด้วยกันนั้น เราพอจะแยกไปได้อย่างน้อย 6 องค์การ คือ

1. องค์การทางด้านครอบครัวและวงศ์ญาติ (Family & Kinship Organization) ซึ่งย่อมรวมถึงการตั้งงามและการตั้งครอบครัว การปฏิบัติต่อกันระหว่างสามี ภรรยา การเลี้ยงดูเด็ก และการปฏิบัติต่อญาติตามลำดับชั้นต่าง ๆ

2. องค์การด้านการศึกษา (Educational Organization) ซึ่งเราอาจจะขยายรวมไปถึงการบริหารสังคมแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการด้วย

3. องค์การทางด้านสุขภาพ-อนามัย (Health & Sanitary Organization) อันเป็นการจัดการที่ชาวไทยเรามาติดต่อและบำรุงสุขภาพของสมาชิกสังคมในด้านต่าง ๆ

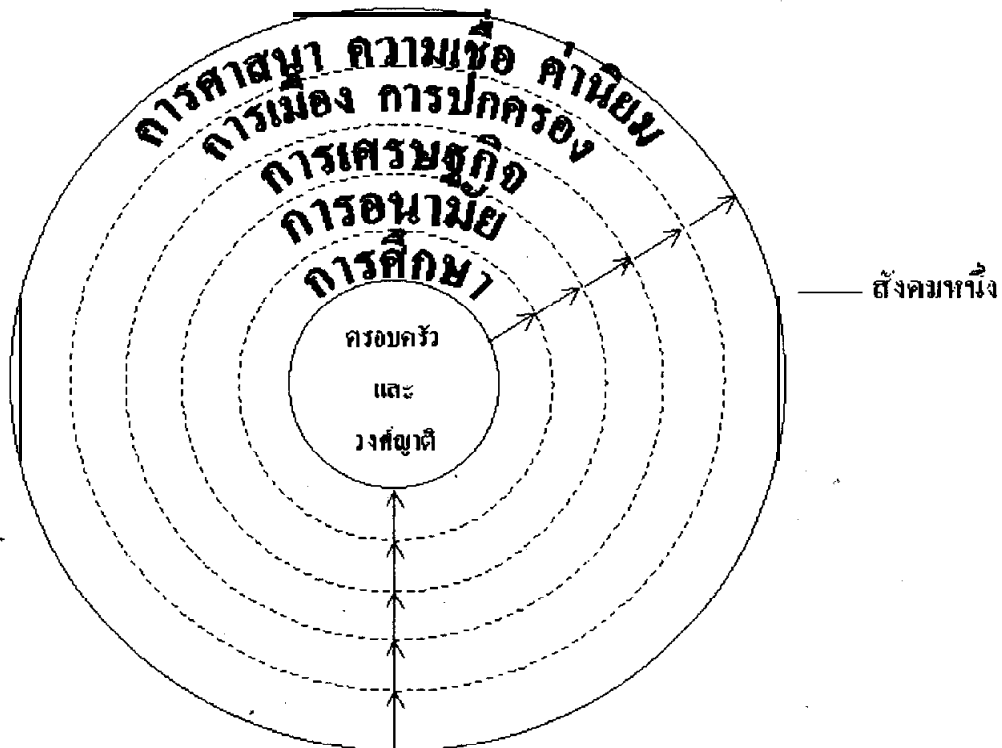
4. องค์การทางด้านเศรษฐกิจ (Economic Organization) ซึ่งย่อมจะหมายรวมถึงกิจกรรมที่เป็นเศรษฐกิจสังชีพหรือเชิงชีพทางด้านต่าง ๆ อาทิ การทำนา ทำสวน ทำไร่ ค้าขาย ไร่กับโรงสี ฯลฯ สุดตามกรรม ฯลฯ เป็นต้น

5. องค์การทางด้านการเมือง (Political Organization) ซึ่งรวมถึงวิธีการจัดการปกครองและการรักษาความยุติธรรมด้วย

6. องค์การทางด้านศาสนา (Religious Organization) รวมถึงระบบความเชื่อต่าง ๆ ซึ่งสมาชิกในสังคมมีปฏิบัติหรือทำอยู่

องค์การใหญ่ ๆ ทั้งหมดนี้ย่อมจะไม่แยกกันอยู่อย่างโดดเดี่ยวไม่เกี่ยวข้องกัน ตรงกันข้ามซึ่งจะเห็นได้ว่าถ้าปรากฏอยู่ในสังคมนั้น ๆ แล้วโลกกลับแสดงให้เห็นว่าองค์การทั้งหมดนี้มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันอยู่คล้ายกับกลไก และองค์การบางอย่างอาจมีอิทธิพลเหนือองค์การอย่างอื่น

ในสังคมหนึ่งก็ได้ หรือแม้ในสังคมเดียวกันเมื่อพิจารณาในระยะเวลาที่แตกต่างกัน องค์การทางสังคมที่มีอิทธิพลเหนือองค์การอื่นอาจเปลี่ยนฐานะไปหรือเลื่อนอิทธิพลไปก็ได้ อย่างเช่น ในสังคมประเทศอังกฤษในสมัยกลาง ปรากฏว่าองค์การทางด้านศาสนาเป็นองค์การที่มีอิทธิพลเหนือองค์การอื่นใดทั้งหมด แต่พอปัจจุบันในประเทศอังกฤษและในยุโรปโดยทั่ว ๆ ไป กลับปรากฏว่าองค์การทางด้านศาสนาเสื่อมอิทธิพลลงมาก และองค์การทางด้านเศรษฐกิจกับมีอิทธิพลขึ้นมาอย่างมากมาช เป็นต้น หากเราจะเขียนภาพความสัมพันธ์ขององค์การทางสังคมในแต่ละสังคม โดยสมมุติให้สังคมหนึ่งเป็นรูปวงกลมใหญ่ เราก็อาจเขียนได้ดังนี้

→ เป็นเครื่องหมายแสดงถึงทางแห่งสัมพันธ์ภาพ

4.4 การจัดระเบียบทางสังคม

การจัดระเบียบทางสังคม หมายถึง แบบแผนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในสังคม ซึ่งเชื่อมโยงให้การดำเนินชีวิตของสมาชิกและส่วนต่าง ๆ ของสังคมมีความมั่นคงเกี่ยวข้องกัน อย่างเป็นระบบและมีสมานฉันท์

ความเป็นระเบียบในสังคมเกิดขึ้นจาก

1. ความเข้าใจร่วมกันในกฎเกณฑ์ และแนวทางในทางปฏิบัติที่บุคคลควรยึดถือเป็นหลักในการดำเนินชีวิต และติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่น (normative order)

2. ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคม ซึ่งรวมถึงความผูกพันซึ่งกันและกัน การร่วมมือ การแบ่งงาน การแข่งขัน การขัดแย้งต่าง ๆ ซึ่งความสัมพันธ์เหล่านี้ จะเป็นไปตามแบบอย่าง (pattern social relation) ซึ่งนอกจากจะขึ้นอยู่กับระเบียบบรรทัดฐาน (normative order) แล้วยังขึ้นอยู่กับสภาพ และบทบาทของบุคคลที่ติดต่อกัน ซึ่งบุคคลจะมีสิทธิและหน้าที่ และความรับผิดชอบในการอยู่ร่วมกัน (สุพัตรา สุภาพ, 2539 : 20)

การจัดระเบียบสังคม เป็นการวางรูปแบบของพฤติกรรมและกระบวนการความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและระหว่างกลุ่มคน นักสังคมวิทยาเห็นว่า การจัดระเบียบทางสังคมนั้นต้องอาศัยการวางบรรทัดฐานเพื่อให้สมาชิกในสังคมใช้เป็นแนวทางปฏิบัติ ต้องกำหนดสถานภาพและบทบาท และย่อมจะต้องมีการควบคุมเพื่อให้เกิดการปฏิบัติ

การที่จะจัดระเบียบของสังคมเพื่อให้ผู้คนปฏิบัติต่อกันในกรอบแห่งประโยชน์สูงสุดของทั้งแต่ละบุคคลและของสังคมนั้นอาจใช้เทคนิควิธีในรูปแบบต่าง ๆ มาช่วยและเทคนิควิธีสำคัญที่นำไปใช้ ได้แก่

1. การวางบรรทัดฐานของสังคม (Social norms)
2. การกำหนดสถานภาพ (Status)
3. การกำหนดบทบาท (Roles)
4. การควบคุมกลุ่มคน (Integrating the group through social control)
5. การลำดับชั้นยศทางสังคม (Social ranking)

(ณรงค์ เส็งประชา, 2538 : 131)

การจัดระเบียบสังคมในสังคมใดสังคมหนึ่งต้องมีการศึกษาและวิเคราะห์ความเข้าใจร่วมกันในสิ่งต่าง ๆ ซึ่งเรียกว่า บรรทัดฐาน (Norms)

บรรทัดฐาน หมายถึง กฎเกณฑ์หรือแบบแผนพฤติกรรมที่คาดหวังให้สมาชิกประพฤติปฏิบัติในสถานการณ์หนึ่ง ๆ บรรทัดฐานจึงเป็นเครื่องชี้ทางให้แก่สมาชิกทั้งในด้านความรู้สึกนึกคิดและการแสดงออกในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคม (จรัส นวลนัม, 2540 : 52)

บรรทัดฐานที่เป็นแนวทางสำหรับปฏิบัติมีทั้งลักษณะที่ให้กระทำ และบางอย่างถึงดเว้นไม่ให้กระทำ และอาจจำแนกออกได้เป็นหลายประเภทดังต่อไปนี้

- กฎหมาย (Laws)
- ระเบียบข้อบังคับ (Rules)
- กฎเกณฑ์ต่าง ๆ (Regulation)
- ธรรมเนียม (Customs)

วิถีชาวบ้าน (Folkways)

จารีต (Mores)

สิ่งต้องห้าม (Taboos)

สมัยนิยม (Fashion)

พิธีกรรม (Rituals)

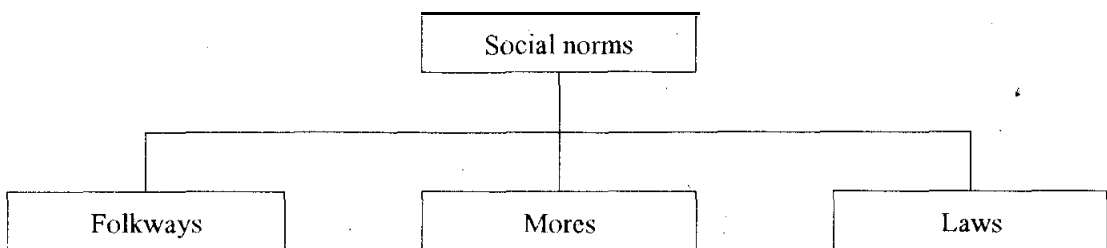
มารยาทสังคม (Etiquette)

ฯลฯ

(ณรงค์ เลี้ยงประชา, 2538 : 132)

บรรทัดฐานแบ่งออกได้ 3 ประเภทคือ

1. วิถีชาวบ้าน (Folkways)
2. จารีต (Mores)
3. กฎหมาย (Laws)

1. วิถีชาวบ้าน (Folkways) หมายถึง พฤติกรรมที่คาดหวังว่าปัจเจกชนจะทำหรือไม่ทำอะไรในสถานการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน เช่น การแต่งกาย มารยาททางสังคมเนื่องในโอกาสต่าง ๆ วิถีชาวบ้านเป็นบรรทัดฐานที่เราต้องปฏิบัติตาม เพราะเป็นความเคยชินที่ต้องทำอย่างนั้น การปฏิบัติตามวิถีชาวบ้านไม่ได้ถูกบังคับโดยกฎหมาย วิถีชาวบ้านเป็นบรรทัดฐานทางสังคมที่มีความสำคัญน้อยในสังคม เพราะการทำผิดวิถีชาวบ้านจะมีผลกระทบต่อสังคมโดยส่วนรวมน้อย อย่างไรก็ตาม วิถีชาวบ้านมีหน้าที่สำคัญในการกำหนดพฤติกรรมมนุษย์อยู่ไม่น้อย วิถีชาวบ้านจะกระตุ้นให้เกิดหรือไม่เกิดพฤติกรรมบางอย่าง ซึ่งมีผลทำให้ปัจเจกชนต้องปฏิบัติตาม (จารีต นवलนัม, 2540 : 52)

2. จารีต (Mores) หมายถึง บรรทัดฐานที่ทุกคนจะต้องกระทำ ถือว่าเป็นพฤติกรรมที่จำเป็นต่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยและสวัสดิภาพของสังคม และสำคัญกว่าวิถีชาวบ้าน จารีตเป็นเรื่องราวของความรู้สึกว่า สิ่งใดถูกสิ่งใดผิด หากผู้ใดฝ่าฝืนจะถูกสังคมลงโทษ หรือ

จะได้รับการตีเคียนอย่างรุนแรง เช่น ถูกตัดออกจากวงสังคม ไม่มีผู้ใดคบหาสมาคม ตัวอย่าง การกระทำตามจารีต ได้แก่ การสมรสระหว่างชายกับหญิง จะต้องดำเนินตามขั้นตอน ตั้งแต่ผู้ขอ หมั้น แต่งงานซึ่งมีการประกอบพิธีกรรมถ้าหากพากันหนีก็ถือว่าผิดจารีต และถือว่าเป็น การผิดศีลธรรม ถึงต้องห้าม (Taboos) ก็ถือเป็นจารีตประเพณี ตัวอย่างของคาบูน เช่น การห้ามฆ่าวัว ห้ามค้าสุรายาพิษ ห้ามค้าอาวุธ เป็นต้น

3. กฎหมาย (Laws) หมายถึง บรรทัดฐานที่กำหนดไว้ให้ต้องปฏิบัติ ได้แก่ กฎหมาย กฎเกณฑ์ ข้อบังคับ กติกา ซึ่งผู้มีอำนาจทางการปกครองบ้านเมืองได้กำหนดขึ้นไว้ให้ประชาชนปฏิบัติตามหรือควั่นการกระทำ ถ้าผู้ใดฝ่าฝืนจะถูกลงโทษตามบทบัญญัติที่ระบุไว้

กฎหมายเป็นบรรทัดฐานที่จำเป็นในสังคมเมือง ในสังคมสมัยใหม่ซึ่งประกอบด้วยผู้คนจำนวนมากจากท้องถิ่นที่ต่างกัน ผู้คนมีความแตกต่างกันทางระดับการศึกษา รายได้ อาชีพ ทัศนคติ ความเชื่อ ฯลฯ ผู้คนต่างก็ต้องแก่งแย่งแข่งขัน ต่อสู้ดิ้นรนเพื่อความอยู่รอด ทำให้วิถีชาวบ้าน และจารีตไม่เพียงพอที่จะรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม

บรรทัดฐาน ทำให้เกิดระเบียบขึ้นในสังคมมนุษย์ และก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมมนุษย์มากมาย เป็นต้นว่า เมื่อผู้คนมีบรรทัดฐานในการดำเนินชีวิตประจำวันแล้ว ก็จะช่วยลดความจำเป็นในการตัดสินใจว่าสิ่งใดควรทำ สิ่งใดไม่ควรทำ สิ่งใดควรทำก่อนหรือลำดับต่อไป ซึ่งจะช่วยให้การกระทำกิจกรรมและการดำเนินชีวิตไปด้วยดี ด้วยเหตุนี้สังคมจึงเห็นความสำคัญของบรรทัดฐาน (ณรงค์ เส็งประชา, 2538 : 133-134)

การบังคับ (Sanctions) เป็นการลงโทษบุคคลที่ไม่ปฏิบัติตามบรรทัดฐาน และเป็นรางวัลให้กับผู้ปฏิบัติตาม การบังคับมีทั้งโดยตรงและทางอ้อม

การบังคับทางอ้อม ทั้งวิถีชาวบ้านและจารีต คือ การกำจัดออกจากสังคมเช่น ไม่คบถ้ามีการละเมิด การกำจัดออกไปถือว่าเป็นการลงโทษที่รุนแรงและทารุณจิตใจที่สุด เนื่องจากบุคคลจะขาดการติดต่อกับกลุ่มที่เขาเป็นสมาชิก จากกลุ่มเพื่อนสนิท จากกลุ่มที่เขาคุ้นเคย เป็นต้น

การบังคับโดยตรง ใช้กับผู้ละเมิดกฎหมาย ซึ่งปรากฏชัดเจนแล้วในกฎหมายต่าง ๆ การลงโทษก็มีตั้งแต่ ปรับ จำคุก เนรเทศ และสำหรับการกระทำผิดบางอย่างมีถึงขั้นประหารชีวิต การบังคับแม้จะมีต่าง ๆ กันออกไป การบังคับก็มีแนวโน้มที่จะแยกผู้ผิดออกจากกลุ่มให้เขาทนทุกข์ทรมานต่อความอ้างว้าง ด้วยการไม่ให้พูด ติดต่อกับ คบค้า อาศัย หรือกินร่วมกับบุคคลนั้น ห้ามเข้าใกล้เขาในระยะที่กำหนด สภาพเช่นนี้เป็นสภาพที่ทารุณจิตใจแก่ผู้ที่ได้รับการลงโทษเป็นอย่างยิ่ง

การปฏิบัติตามบรรทัดฐาน

สังคมบังคับให้เราต้องปฏิบัติตามบรรทัดฐาน บางกรณีการบังคับจะมีองค์การพิเศษที่ทำหน้าที่โดยตรง ปกติคนเราชอบทำตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมอยู่แล้ว ไม่ชอบให้ใครมาวิพากษ์วิจารณ์ และไม่ชอบการที่ต้องถูกแยกออกจากกลุ่ม

สิ่งที่ทำให้คนเราต้องปฏิบัติตามบรรทัดฐานคือ

1. การอบรมสั่งสอน (indoctrination) เราถูกอบรมสั่งสอนให้ทำตามบรรทัดฐานตั้งแต่เด็ก เด็กจะรับไปปฏิบัติโดยไม่ได้มีความนึกคิด หรือมีข้อขัดแย้ง หรือครึกครองก่อน การเรียนรู้แนวทางปฏิบัติ โดยถ่ายทอดเข้าไปทีละเล็กละน้อย ทำให้มีการนำไปปฏิบัติจนเกิดความเคยชิน และไม่รู้ว่า เช่น เรียนรู้การใช้ช้อนส้อมอย่างถูกต้องในการกินอาหาร ให้ใช้มือขวาเขียนหนังสือ เป็นต้น

2. การเรียนรู้ทำให้เกิดความเคยชิน เมื่อทำบ่อย ๆ เข้าก็กลายเป็นนิสัย (habituation) เมื่อติดเป็นนิสัยบุคคลก็จะต้องทำโดยอัตโนมัติโดยไม่ต้องมีการคิดดูก่อน เมื่อทำงานเป็นนิสัยก็ยากที่จะไม่ทำตามหรือปฏิบัติในทางที่ฝ่าฝืน จึงทำให้เกิดความประพฤติในแบบเดียวกันที่เห็นว่าดีและเหมาะสมตามสภาพสังคมนั้น ๆ

3. เราทำตามเพราะเราได้ประโยชน์ (utility) จากการปฏิบัติเช่นนั้น เช่น เมื่อเห็นสัญญาณไฟแดงจราจรเราก็ต้องหยุดรถ ที่เราทำตามเพราะเราเห็นว่าจะไม่เกิดอุบัติเหตุแก่ทั้งตัวเราและผู้อื่น หรือการนั่งรอคิวการรักษาพยาบาลในโรงพยาบาล เป็นการรอที่เกิดประโยชน์และความยุติธรรมคือใครมาก่อนก็ควรจะได้รับบริการรักษา ก่อน ถ้าทำอะไรทุกอย่างเป็นประจำแล้วก็ยากที่จะเกิดการขัดประโยชน์แก่ทั้งของกลุ่มและตัวเอง การปฏิบัติจึงได้ผลดีหรือประโยชน์มากกว่าผลเสีย

4. การทำตาม หมายถึงการทำตัวเป็นพวกเดียวกับกลุ่มด้วย (group identification) เราสามารถทำตามบรรทัดฐานของกลุ่มเราได้มากกว่าของกลุ่มอื่นที่เราไม่ได้อยู่ร่วมด้วย การที่เราทำเช่นนั้นไม่ใช่เพราะเห็นว่าของเราดีกว่าของกลุ่มอื่น แต่เราทำตามเพราะเราต้องการเป็นพวกเดียวกันเช่น ในงานพิธีบางอย่างที่ทุกคนต้องแต่งชุดไทย เราแต่งชุดไทยด้วยเมื่อเราไปร่วมงานก็แสดงว่าเราต้องการเหมือนคนอื่น ๆ ในงานนั้น หรือในที่บางแห่งยังนิยมกินข้าวด้วยมือ ถ้าเราต้องการเข้าสังคมสังคมหนึ่งได้ เราจำเป็นต้องทำตามบรรทัดฐานของกลุ่มนั้นด้วยคือ แทนการใช้ช้อนส้อม คือเราทำตัวเป็นพวกเดียวกับเขา หรือใช้ภาษาของเขา ฯลฯ นี่เป็นหลักที่นักวิจัยมักจะใช้เมื่อต้องการไปวิจัยตามหมู่บ้าน ให้ชาวบ้านมีความรู้สึกเป็นพวกเดียวกับเขา จะทำให้ได้ข้อมูลที่มีคุณค่าหรือตรงกับข้อเท็จจริงมากขึ้น

บรรทัดฐานอื่น ๆ

แม้ว่าวิถีประชา กฏศีลธรรม และกฏหมายจะเป็นสิ่งสำคัญในเรื่องบรรทัดฐาน อย่างไรก็ตามยังมีบรรทัดฐานอื่น ๆ ที่เราจะกล่าวต่อไป คือ แฟชั่น (fashion), fad, rites, ceremonies, rituals และ etiquette อันที่จริงแล้วทั้งหมดที่กล่าวมานี้ควรรวมอยู่ในวิถีชาวบ้าน และในทางปฏิบัติมีเพียงคนบางกลุ่มเท่านั้นที่เลือกปฏิบัติและมีการบังคับที่คล้ายคลึงกัน

ปกตินุษย์ชอบเหมือนคนอื่น แต่ในขณะที่เดียวกันมนุษย์ก็อยากจะแตกต่างจากคนอื่น คืออยากเป็นตัวของตัวเองบ้าง แฟชั่น (fashion) จึงเป็นเครื่องมือที่ดีในการช่วยให้ความคิดดังกล่าวสามารถดำเนินไปได้ แฟชั่นเป็นที่รู้จักกันดี คือ เรื่องเครื่องแต่งกายสตรี ปกติแล้วแฟชั่นเป็นพฤติกรรมร่วม (collective behavior) เป็นเรื่องปฏิบัติตามเพื่อให้เกิดความรู้สึกถูกต้องตามสมัยนิยม เป็นเครื่องมือที่ทำให้บุคคลเหมือนคนอื่นหรือต่างจากคนอื่น เป็นการทำตามบรรทัดฐาน แต่ในขณะที่เดียวกันได้มีโอกาสแสดงความเป็นตัวของตัวเอง การปฏิบัติก็มีทั้งการยอมรับและการปฏิเสธ เช่น ถ้าเราแต่งกายนำสมัยจนเกินไปหรือล้าสมัยจนเกินไป สมาชิกของสังคมจะมีปฏิกิริยา แฟชั่นไม่ใช่หมายถึงเรื่องการแต่งกายแต่อย่างเดียว ยังครอบคลุมไปถึงเรื่องอื่น ๆ ด้วย เช่น ศิลปะ ศาสนา วรรณคดี วิทยาศาสตร์ ฯลฯ แต่ที่นิยมใช้มักจะมีหมายถึงเครื่องแต่งกายสตรีเป็นส่วนใหญ่

fad เป็นความนิยมปฏิบัติในวงแคบกว่าเรื่องแฟชั่น อาจจะมีการเปลี่ยนแปลงความนิยมอย่างรวดเร็ว หรือใช้ระยะเวลาก็ได้ เช่น การเล่นฮูลาฮูป การที่ผู้ชายนิยมใส่สร้อยข้อมือที่สลักชื่อเพื่อแสดงความเป็นลูกผู้ชาย (อันที่จริงแล้วเขาให้ทหารใส่เพื่อเวลาตายจะได้ทราบว่าเป็นใคร คิดต่อได้ที่ไหน แต่มีผู้ชายบางพวกนำมาใช้ไปอีกทางจึงกลายเป็น fad ไป)

craze เป็นความลุ่มหลง เป็นเรื่องต้องใช้เงินมากกว่าเรื่องแฟชั่นหรือ fad เช่น เล่นโป่งข่าม เล่นกอล์ฟ จนลืมทุกสิ่งไม่ใช่เล่นเพื่อการออกกำลังกาย เป็นต้น craze มีวิวัฒนาการอยู่ 3 ระยะ คือ ระยะแรกหรือระยะฟักตัว เป็นระยะที่มีคนสนใจมากมีจำนวนจำกัด ระยะที่สองเป็นระยะระบาดเป็นระยะที่มีคนจำนวนมากรับเอาความคิดนี้ไว้ และอัตราการรับความคิดก็เพิ่มเร็วขึ้นเรื่อย ๆ ระยะที่สาม ระยะลดลงเป็นระยะที่คนชอบลดจำนวนลง หรืออาจลดความชอบจนไม่ชอบ

งานพิธี (ceremonies) จะมีหรือไม่มีก็ได้ ไม่ทำให้ความหมายของพฤติกรรมเสีย ส่วนมากทำเพื่อต้องการเกียรติ ต้องการสถานภาพ ฯลฯ เช่น การเกิด การตาย การแต่งงาน ในสังคมงานพิธีทำให้สังคมเห็นว่าเหตุการณ์นั้นสำคัญและมีความหมาย งานพิธีอาจจะแตกต่างไปตามสภาพท้องถิ่น เช่น การสามารถว่ายน้ำข้ามช่องแคบได้ อาจจะไม่เป็นสิ่งที่สนใจเลยใน

บางสังคม แต่ในบางสังคมมีการต้อนรับอย่างมีโหฬาร

พิธี (rites, rituals) อาจจะใช้ในความหมายคล้าย ๆ กัน หรือบางครั้งอาจจะเป็นคำเดียวกัน rites มักจะใช้เป็นการระบุชื่อ เช่น พิธีแรกนาขวัญ งานรับน้องใหม่ พิธีโกนจุก ฯลฯ พิธีเช่นนี้มีเฉพาะคนบางกลุ่มที่เกี่ยวข้องเท่านั้น ส่วน rituals เป็นการปฏิบัติที่สม่ำเสมอหรือทำเป็นประจำเป็นประเพณี เช่น การสวมคอตีนโบสถ์ การประชุมเป็นประจำสัปดาห์ของสโมสรโรดาร์ rituals ช่วยทำให้เหตุการณ์ดำเนินไปตามปกติ และทำให้เกิดความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน และภักดีต่อกลุ่มสังคมที่ตนเป็นสมาชิก

มารยาทการเข้าสังคม (etiquette) เป็นข้อปลีกย่อย เพื่อบุคคลจะได้ปฏิบัติได้ถูกต้อง และเหมาะสมแก่สถานการณ์ ส่วนมากใช้ในเรื่องการกินอาหาร หรืออาจมีบ้างในเรื่องอื่น ๆ เช่น ควรยกมือไหว้เมื่อได้รับสิ่งของ หรือเวลาขึ้นรถเมล์ควรลุกให้เด็กหรือคนชรา นั่ง เป็นต้น

สถานภาพและบทบาท (Status and Role)

มนุษย์แต่ละคนตั้งแต่เกิดจะมีสถานภาพติดตัวมาไม่เป็นทางตรงก็เป็นทางอ้อม เช่น เป็นลูกเศรษฐี ลูกผู้มีบรรดาศักดิ์ก็จะมีสถานภาพสูง หรือถ้าเป็นลูกกรรมกรก็จะมีสถานภาพต่ำ เป็นต้น สังคมจึงเป็นศูนย์รวมของสถานภาพต่าง ๆ และจากการมีสถานภาพนี้เอง ทำให้มนุษย์สามารถติดต่อสัมพันธ์กัน โดยอาศัยสถานภาพของแต่ละบุคคลเป็นหลักในการติดต่อเกี่ยวข้องกัน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง สถานภาพก็คือ ตำแหน่งของบุคคลในสังคมหรือกลุ่ม และแต่ละกลุ่มสังคมก็มีตำแหน่งมากมาย

การที่มนุษย์มีการติดต่อสัมพันธ์กันในสังคมได้ เพราะสังคมมีบรรทัดฐานเป็นแนวทางในการปฏิบัติ บรรทัดฐานจึงเป็นกฎเกณฑ์ที่ควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกในสังคมให้เป็นไปตามที่สังคมกำหนด ทำให้สมาชิกมีการติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่นอย่างเป็นระเบียบ เป็นการให้รู้ถึงโครงสร้างของสังคม (social structure) แต่บรรทัดฐานก็ไม่ใช่สิ่งที่มีตามลำพัง (float force) คือ มีสถานภาพเข้ามาเกี่ยวข้องอยู่ด้วย ดังนั้น สังคมจึงเป็นผลรวมของสถานภาพต่าง ๆ และสถานภาพจะเป็นกฎเกณฑ์ที่ทำให้เราเข้าใจพฤติกรรมต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสังคม (สุพัตรา สุภาพ, 2539 : 22-25)

4.5 การขัดเกลาทางสังคม

ความหมายของการขัดเกลาทางสังคม

การขัดเกลาทางสังคมเป็นกระบวนการปลูกฝังบรรทัดฐานของกลุ่มให้เกิดขึ้นในตัวบุคคลซึ่งเป็นสมาชิกของสังคม ทั้งนี้เพื่อให้เขาสามารถอยู่ร่วมกัน และทำงานร่วมกับผู้อื่นใน

สังคมได้ด้วยดี (ณรงค์ เศรษฐกิจ, 2538 : 163)

สุพัตรา สุภาพ (สุพัตรา สุภาพ, 2539 : 48) กล่าวว่า การขัดเกลาทางสังคมจึงเป็นกระบวนการทั้งทางตรงและทางอ้อมที่มนุษย์ในสังคมหนึ่ง ๆ ได้เรียนรู้คุณค่า กฎเกณฑ์ ระเบียบแบบแผนของกลุ่มหนึ่ง ๆ กำหนดหรือวางไว้เพื่อเป็นแบบแผนของการปฏิบัติต่อกัน และให้บุคคลได้พัฒนาบุคลิกภาพของตนเอง

Bloom และ Selznick (1997 : 86) กล่าวว่า การขัดเกลาทางสังคม เป็นสิ่งที่มนุษย์ต้องประสบตั้งแต่เด็กจนเป็นผู้ใหญ่โดยเรียนรู้ถึงค่านิยม กฎเกณฑ์ ระเบียบแบบแผนที่มนุษย์สังคมนั้น ๆ วางไว้ เพื่อให้ความสัมพันธ์และการอยู่ร่วมกันสามารถดำเนินต่อไปด้วยดี ฉะนั้นการขัดเกลาทางสังคมจึงเป็นวิธีการถ่ายทอดวัฒนธรรม ทำให้บุคคลสามารถปรับตัวเข้ากับระเบียบบรรทัดฐานที่เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของสังคม

ความสำคัญของการขัดเกลาทางสังคม

การขัดเกลาทางสังคมเป็นสิ่งสำคัญที่มนุษย์จะขาดเสียไม่ได้ตั้งแต่เด็กจนเติบโตเป็นผู้ใหญ่โดยเรียนรู้คุณค่า กฎเกณฑ์ ระเบียบแบบแผนของกลุ่มที่ตนเป็นสมาชิกกำหนดไว้เพื่อให้มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ทำให้มนุษย์มีความรู้สึกเป็นตัวของตัวเอง (Self) สังคมจะกำหนดรูปแบบและหล่อหลอมบุคลิกภาพของตนให้เป็นไปตามที่สังคมต้องการ โดยสังคมจะหล่อหลอมหล่อโดยผ่านทางสถาบันพื้นฐาน คือ ครอบครัวเป็นอันดับแรก เพื่อขัดเกลาเสริมต่อเพื่อจะได้เป็นมนุษย์อย่างสมบูรณ์ โดยสังคมจะมีส่วนร่วมสร้างความสำนึก ความประทับใจ คุณค่าทางวัฒนธรรม และแบบแผนพฤติกรรมต่าง ๆ เพื่อให้บุคคลเป็นสมาชิกของสังคมอย่างแท้จริง นั่นคือ สังคมจะเปลี่ยนสภาพของบุคคลจากสภาพทางชีววิทยา (biological person) มาเป็นบุคคลของสังคม (social person) การที่จะเป็นบุคคลของสังคมได้จะต้องมีบุคลิกภาพหรือคุณลักษณะต่าง ๆ ที่บุคคลมีอยู่ อันเป็นผลที่ได้จากการอยู่ร่วมกันในสังคม

การขัดเกลาทางสังคมจึงเป็นกระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรมของสังคมยุคหนึ่งไปยังอีกยุคหนึ่งเป็นกระบวนการที่สมาชิกแรกเกิดถูกจำกัดให้อยู่ในกรอบของสังคมที่เป็นระเบียบ เป็นการเรียนรู้บทบาทต่าง ๆ ของสังคม รวมตลอดถึงทักษะที่จำเป็นต่อการอยู่รอดและการบำบัดความต้องการ เพราะมนุษย์ตามธรรมชาติไม่อาจจะปรับตัวให้เข้ากับความต้องการทางชีวภาพและสภาพแวดล้อมทางสังคมได้ เว้นแต่บุคคลจะได้ความรู้ ทักษะ บทบาท ฯลฯ จากตัวแทนการขัดเกลา เช่น ครอบครัว กลุ่มเพื่อน โรงเรียน กลุ่มอาชีพ สื่อมวลชน เป็นต้น ซึ่งทำให้มนุษย์ได้เรียนรู้กฎเกณฑ์ของกลุ่มต่าง ๆ ที่ตนจะต้องประพฤติปฏิบัติในฐานะเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมสืบต่อไป (สุพัตรา สุภาพ, 2538 : 47-48)

จุดมุ่งหมายสำคัญของการขัดเกลาทางสังคม มีดังนี้

1. เพื่อให้มวลสมาชิกได้รู้จักและปฏิบัติตามบรรทัดฐานของสังคม การรู้จักปฏิบัติตามบรรทัดฐานนั้น หมายความว่า รู้จักเลือกและรู้ว่า อะไรควรจะทำ อะไรเป็นข้อห้ามสังคม ไม่ให้ปฏิบัติ เช่น การรู้จักตอบแทนคุณพ่อแม่ เป็นสิ่งที่ต้องปฏิบัติ การเว้นจากการทำร้ายร่างกายผู้อื่น เป็นสิ่งที่ต้องปฏิบัติ ถ้าฝ่าฝืนถือว่าผิดกฎหมาย และต้องถูกลงโทษตามความหนักเบาของความผิดที่ได้กระทำ ดังนี้เป็นต้นไป

2. ปลุกฝังทักษะ (Skills) ที่จะร่วมกิจกรรมกับผู้อื่นในสังคม เช่น การมีมนุษยสัมพันธ์

3. ปลุกฝังระเบียบวินัย (Disciplines) หรือพฤติกรรมที่จำกัดความพอใจในปัจจุบันเพื่อการยอมรับของสังคม เช่น วิธีการรับประทานอาหาร นิสัยการอาบน้ำชำระร่างกาย

4. ปลุกฝังความมุ่งหวังและค่านิยม (Aspirations) แก่สมาชิกในสังคม เช่น แรงจูงใจเพื่อการเป็นแพทย์ เป็นวิศวกร ฯลฯ ซึ่งทำให้บุคคลยอมรับที่จะดำเนินชีวิตตามกติกา และปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนของสังคมที่ได้วางไว้ (ณรงค์ เส็งประชา, 2538 : 164-165)

สุพัตรา สุภาพ (สุพัตรา สุภาพ, 2539 : 52-53) ได้กล่าวถึงความมุ่งหมาย ของการขัดเกลาทางสังคมไว้ดังนี้

1. การปลุกฝังระเบียบวินัย เพื่อให้สมาชิกมีแบบแผนของความประพฤติที่กลุ่มกำหนดหรืออนุญาต เป็นการลดความพอใจในปัจจุบัน เพื่อผลประโยชน์ในวันข้างหน้า เช่น เด็กส่วนใหญ่จะไม่ชอบให้ผู้ใหญ่มอบอกให้ทำตัวให้เรียบร้อย แต่เด็กก็ต้องทำตาม เพราะอยากให้ผู้ใหญ่รัก หรือไม่อยากถูกลงโทษ หรือตอนเป็นเด็กนักเรียน พ่อครูบอกว่า จะทำการสอบส่วนมากจะไม่ค่อยชอบ เพราะต้องดูหนังสือ จะเล่นหรือเที่ยวเตร่ไม่ได้ แต่ความกลัวจะตกชั้น จึงต้องสอบ เพื่อจะได้ขึ้นชั้นได้ เป็นต้น

2. ปลุกฝังความมุ่งหวัง ความมุ่งหวังช่วยให้บุคคลมีกำลังใจจะทำตามระเบียบวินัยต่าง ๆ โดยเฉพาะความมุ่งหวังในสิ่งที่สังคมยกย่อง เช่น เป็นแพทย์ วิศวกร ตำรวจ ครู ฯลฯ เป็นหลักเป็นกำลังใจให้คนยอมบังคับตนเองให้ปฏิบัติตามระเบียบ แม้จะชอบหรือไม่ก็ตาม เพื่อให้ได้มาซึ่งความมุ่งหมายที่ตั้งความหวังไว้

3. สอนให้รู้จักบทบาทและทัศนคติต่าง ๆ บุคคลจะสามารถอยู่กับสังคมด้วยดีได้ถ้ารู้จักแสดงบทบาทของตนอย่างเหมาะสมในการติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่นตามกาลเทศะและโอกาสต่าง ๆ เช่น บทบาทนายก็แตกต่างกับลูกน้อง บทบาทของแพทย์กับคนไข้ พ่อกับลูก ครูกับศิษย์ ผู้ปกครองกับผู้ใต้ปกครอง เป็นต้น เพราะแต่ละบทบาทก็มีลักษณะเฉพาะ เช่น ครูต้องอด

ทนและฉลาด นักเรียนต้องรู้จักใฝ่หาความรู้ แพทย์รักษาคณไข้ คนไข้เชื่อฟังคำแนะนำของแพทย์ เป็นต้น

4. สอนให้เกิดความชำนาญหรือทักษะ ที่จะร่วมใช้กิจกรรมกับผู้อื่นในสังคม ซึ่งความชำนาญนี้ถ้าสังคมดั้งเดิมหรือความเป็นอยู่แบบง่าย ๆ จะเรียนรู้ด้วยการลอกเลียนแบบสิ่งที่เห็นอยู่เป็นประจำในชีวิตประจำวัน แต่ในสังคมเจริญก้าวหน้า จะเรียนรู้ความชำนาญหรือทักษะเกี่ยวกับเพื่อร่วมสังคม เช่น ความรู้ในด้านมนุษยสัมพันธ์ที่ช่วยให้การปฏิบัติต่อผู้อื่นเป็นไปโดยราบรื่น ได้ประโยชน์ตามความมุ่งหมาย หรือความรู้ในด้านแพทย์ วิศวกร พยาบาล ฯลฯ แต่ละคนก็มีทักษะคนละอย่างในอันที่จะยึดถือเป็นอาชีพ ยิ่งสังคมมีบุคคลเชี่ยวชาญหรือมีทักษะหลายสาขาหลายอาชีพมากเท่าไร สังคมก็สามารถนำบุคคลเหล่านั้นมาสร้างสรรค์สังคมได้มากขึ้นเท่านั้น

กลุ่มคนที่จำเป็นต่อการขัดเกลาทางสังคม

การขัดเกลาทางสังคม จะได้ผลสูงสุด เมื่อจัดแยกกลุ่มคนที่จะขัดเกลาตามวัย เป็นที่ยอมรับกันแล้วว่า วัยที่มีผลต่อการขัดเกลาทางสังคมได้แก่ วัยเด็ก และวัยรุ่น กล่าวได้ว่าวัยสำคัญต่อการขัดเกลาทางสังคมให้รู้ระเบียบทางสังคม ได้แก่

1. การขัดเกลาทางสังคมในวัยเด็ก (Socializing the child)
2. การขัดเกลาทางสังคมในระยะวัยรุ่น (Socializing the youth)

1. การขัดเกลาทางสังคมในวัยเด็ก (Socializing the child)

การขัดเกลาทางสังคมในวัยเด็กจะเป็นช่วงที่สำคัญต่อการพัฒนาบุคลิกภาพของเด็กมากที่สุด เป็นเรื่องที่พ่อแม่ต้องตอบสนองความต้องการของเด็กที่ยังเป็นทารก เช่น การให้ความรัก ความอบอุ่น การเอาใจใส่ การเลี้ยงดู ให้อาหาร เมื่อเด็กโตขึ้นจะมีการแสดงออก ความพอใจไม่พอใจ ความรักความเกลียด ผู้ใหญ่จึงต้องให้การอบรมให้เด็กรู้จักควบคุมอารมณ์ และรู้จักช่วยตัวเอง

จะเห็นได้ว่าพ่อแม่มีส่วนสำคัญในการอบรมสั่งสอนให้เด็กเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในอนาคต หากพ่อแม่เป็นตัวอย่างที่ดี เด็กก็จะเอาอย่างและจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในวันข้างหน้า

2. การขัดเกลาทางสังคมในระยะวัยรุ่น (Socializing the youth)

การขัดเกลาทางสังคมในระยะวัยรุ่น เป็นการอบรมสั่งสอนจากครอบครัว โรงเรียน กลุ่มเพื่อน วัยนี้จะเลียนแบบเพื่อน หรือบุคคลที่ตนยกย่อง เป็นระยะที่มีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายและจิตใจ อารมณ์และจิตใจจะแปรปรวนเป็นสาเหตุให้มีพฤติกรรมแปลก ๆ แต่อารมณ์ดังกล่าวจะเปลี่ยนแปลงไปตามวันเวลาที่ผ่านไป เด็กต้องการความเป็นอิสระ มักมีการต่อต้าน

กฎระเบียบต่าง ๆ การที่สังคมและครอบครัวยอมรับความคิดเห็นของเขา ให้ความไว้วางใจและเชื่อมั่นว่าเขามีความสามารถที่จะทำอะไรได้ให้เขามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เป็นสิ่งสำคัญที่สุดสำหรับเด็กวัยนี้

ตัวแทนสำคัญที่ทำหน้าที่ขัดเกลาทางสังคม

ตัวแทนสำคัญที่ทำหน้าที่ขัดเกลาทางสังคมมีอยู่ 6 กลุ่มคือ

1. ครอบครัว การอบรมสั่งสอนเบื้องต้นที่สำคัญที่สุดของเด็กมาจากสถาบันครอบครัว ซึ่งเป็นแหล่งอบรม สั่งสอน ถ่ายทอดวัฒนธรรม ทักษะ และทักษะต่าง ๆ พ่อแม่จะเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ลูก ๆ การอบรมของพ่อแม่ทำได้ 2 วิธีคือ

1.1 การอบรมทางตรง โดยการชี้แจงว่าอะไรผิดอะไรถูก อะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ เพื่อให้เด็กสามารถวางตัวได้เหมาะสม ซึ่งผลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพมาก

1.2 การอบรมทางอ้อม โดยการที่เด็กได้รู้เห็นอยู่เสมอ และนำไปปฏิบัติ เช่น พ่อแม่ทะเลาะกันและใช้คำหยาบ เด็กก็จะใช้คำหยาบตาม เป็นต้น ซึ่งมีผลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพของเด็กเช่นกัน

2. กลุ่มเพื่อน กลุ่มเพื่อนเป็นกลุ่มที่มีความสำคัญอย่างมาก คนเราส่วนใหญ่มักจะยึดเพื่อนเป็นแนวทางในการปฏิบัติ เพื่อให้เพื่อนยอมรับว่าเป็นกลุ่มเดียวกัน

กลุ่มเพื่อนมีความสำคัญในการอบรม คือ

2.1 สอนอำนาจที่ไม่ใช่ของใครโดยเฉพาะ เป็นการเรียนรู้กฎเกณฑ์ต่าง ๆ จากการมีส่วนร่วมด้วย เช่น การเล่นฟุตบอล ถ้าฝ่าฝืนก็จะถูกกีดกันไม่ให้เล่นด้วย ใครอยากเล่นก็ต้องทำตามกฎ เป็นต้น

2.2 ช่วยให้เห็นทดลองกฎเกณฑ์ของผู้ใหญ่ว่าจะเอาจริงแค่ไหน ปกติถ้าดีอยู่กับเพื่อน ๆ มักจะกล้าทำอะไรที่ขัดแย้งหรือลองดีกับผู้ใหญ่มากกว่าอยู่เพียงคนเดียว และในขณะที่เดียวกันก็อาจจะทดลองดูว่า กลุ่มพอจะอดดึงขัดแย้งกับผู้ใหญ่ได้แค่ไหน เชื่อถือได้เพียงไร

2.3 ถ่ายทอดระเบียบวิธีและคุณค่าที่ผู้ใหญ่ต้องการหรือไปในทางตรงกันข้าม ซึ่งส่วนมากจะถ่ายทอดคุณค่าตามที่ผู้ใหญ่ต้องการ หากกลุ่มสนับสนุนระเบียบ และคุณค่านั้น (สุพัตรา สุภาพ, 2539 : 60)

3. โรงเรียน สถานที่ให้ความรู้ และอบรมเด็กอย่างเป็นทางการ การสอนในโรงเรียนเป็นการสอนด้านวิชาการ เป็นทฤษฎีและอุดมคติซึ่งอาจแตกต่างจากการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

4. กลุ่มอาชีพ เมื่อเด็กเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ก็จะมีสังคมอีกกลุ่มหนึ่ง คือ กลุ่มอาชีพของคน ซึ่งต้องยอมรับระเบียบวิธีปฏิบัติของอาชีพนั้น ๆ แต่ละอาชีพจะมีวิธีปฏิบัติต่างกัน

5. สื่อมวลชน ได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ หนังสือ หนังสือพิมพ์ และนิตยสารต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้เป็นสื่อสำคัญที่ก่อให้เกิดค่านิยม ทศนคติ ความเชื่อ หากสื่อมวลชนเสนอแบบอย่างที่ดีก็จะมีส่วนช่วยปลูกฝังบรรทัดฐานที่ดีงามของสังคม ช่วยให้สมาชิกของสังคมได้เรียนรู้ และได้รับปลูกฝังวัฒนธรรมที่ดีซึ่งมีอิทธิพลและบทบาทในการพัฒนาบุคลิกภาพและพฤติกรรมของสมาชิกในสังคมได้

กระบวนการขัดเกลาทางสังคม

1. การตอบสนองความต้องการในระยะเริ่มแรก (response) เป็นกระบวนการที่บุคคลจะแสดงความต้องการออกมา และคนอื่น ๆ ในสังคมที่ทำหน้าที่นี้จะตอบสนองความต้องการนั้นเป็นการตอบสนองตามระเบียบแบบแผนที่สังคมนั้น ๆ กำหนดไว้ เช่น เมื่อเด็กทารกหิว (ต้องการ) จะร้อง (แสดงออก) มารดาหรือผู้ที่เลี้ยงดูจะให้นมเด็ก แตกต่างกันไปตามสภาพของสังคมที่ตนเป็นสมาชิก เช่น บางครอบครัวให้เด็กดื่มนมทุกครั้งที่ได้กร้อง แต่บางครอบครัวก็ให้ตามกำหนดเวลา เป็นการตอบสนองในรูปแบบของการให้เรียนรู้ระเบียบที่สังคมนิยมปฏิบัติ จนกระทั่งโต และแม้แต่การไม่ตอบสนอง ก็เป็นการขัดเกลาทางสังคมเช่นกัน เช่น เด็กเล็ก ๆ ชอบเล่นอุจจาระ ปัสสาวะ ของตนเองบิดามารดาจะห้ามและไม่ยอมให้ทำเช่นนั้น การไม่ยอมให้ทำตามที่เด็กต้องการ จึงเท่ากับการสอนเด็กให้รู้จักปฏิบัติในสิ่งที่สังคมยอมรับหรือใช้เป็นมาตรฐาน ไม่ใช่ทำตามที่ใจต้องการเสมอ

2. การรู้จักปรับความต้องการและความสามารถของตนให้เข้ากับกฎเกณฑ์ของสังคม (adaptation) เราต้องยอมรับว่า มนุษย์แต่ละคนมีความสามารถในการเรียนรู้ระเบียบกฎเกณฑ์ไม่เท่ากัน บางคนรับได้ง่าย บางคนรับได้ยาก แม้จะได้การอบรมเท่าเทียมกัน เช่น เด็กบางคนสอนไม่นานก็จำได้ แต่เด็กบางคนสอนไม่เท่าไรก็ไม่อาจจะปฏิบัติได้ ผู้ใหญ่จึงต้องยอมรับว่าคนแต่ละคนนั้นต่างกัน จะให้เหมือนกันย่อมจะไม่ได้ จะต้องรู้จักตัดแปลงการอบรมต่าง ๆ ให้สอดคล้องหรือเข้ากับความสามารถของแต่ละคน ซึ่งถ้าเป็นเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่น มารยาทสังคม ก็คงทำได้ไม่ยาก เช่น การไหว้ ขอบคุณ การรู้จักนั่ง ยืน เดิน ฯลฯ แต่ในบางเรื่อง ซึ่งเป็นเรื่องที่ใหญ่ออกไป หรือที่ขัดแย้งกับความรู้สึกนึกคิดของตนอย่างยิ่ง ก็ยากที่จะประพฤติปฏิบัติตนให้เข้ากับความต้องการของสังคมได้ การขัดเกลาของสังคมจึงไม่บังเกิดผล เช่น ชาวเขาบางกลุ่มนิยมสมุนไพรรักษาโรค หากเรานำยาสมัยใหม่ไปรักษามักจะไม่ยอมรับประทาน หรือชาวไทยไม่น้อยกลัวการผ่าตัดทำหมัน ทั้ง ๆ ที่แพทย์ได้พยายามอธิบายว่า ไม่มีอันตรายอะไร สุขภาพจะแข็งแรงเหมือนเดิม บุคคลเหล่านั้นก็ยังไม่ยอมเชื่อ เพราะไปเชื่อว่าจะทำให้ตนทำงานหนักไม่ได้ เป็นต้น

3. การยึดถือสิ่งที่คล้ายกับตัวเอง (identification)

3.1 ความต้องการที่จะทำตัวให้เหมือนกับบุคคลที่ตนต้องการยึดถือเป็นแบบฉบับ เช่น เด็กชายต้องการเลียนแบบพ่อ “เก่ง” เหมือนพ่อ เด็กผู้หญิงต้องการเลียนแบบแม่ “ดี” เหมือนแม่ เป็นต้น

3.2 ความรู้สึกร่วมกับบุคคลหรือกลุ่มที่ถือว่าเป็นพวกเดียวกับตน เช่น ความรู้สึกเจ็บร้อนแทน เห็นอกเห็นใจ เป็นต้น เช่น ความรักระหว่างสามีภรรยา ใครว่าสามีหรือภรรยาอีกฝ่ายหนึ่งจะโกรธแทน หรือใครมาว่าพี่น้องของตน ต่างก็เจ็บร้อนแทนกัน หรือบางคนรักเพื่อนยิ่งกว่าตัวเองหรือเหมือนตัวเอง ฉะนั้น หากเพื่อนได้รับความทุกข์ร้อนอะไร ตัวเองก็จะพลอยรู้สึกทุกข์ร้อนไปด้วยเช่นกัน

3.3 ความรู้สึกยึดมั่นหลักการหรืออุดมคติบางอย่างแน่นแฟ้น เช่น คนที่รักชาติ จนยอมสละชีวิตเพื่อชาติ เห็นได้ชัดในสงครามโลกครั้งที่สองที่ผู้ชายญี่ปุ่นยอมทำ “อามิกาเซ่” คือ ยอมตายคาเครื่องบิน เพื่อไปทิ้งระเบิดที่เพิร์ลฮาร์เบอร์ หรือบางคนยอมตาย ดีกว่ายอมเสียเกียรติ ยอมอดคึกกว่าโกง เป็นต้น (สุพัตรา สุภาพ, 2539 : 49-50)

4.6 สถาบันสังคม (Social Institution)

พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้อธิบายความหมายของสถาบันสังคม ไว้ว่า

“ขอรวมของรูปแบบ ความสัมพันธ์ กระบวนการและวัตถุประสงค์ที่สร้างขึ้นเพื่อสนองประโยชน์สำคัญ ๆ ทางสังคมเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ทุกสถาบันย่อมมีประเพณี จารีต กฎเกณฑ์ เจ้าหน้าที่ ธรรมเนียมปฏิบัติ และสิ่งของอุปกรณ์ เช่น อาคาร สถานที่ เครื่องจักรกล อุปกรณ์สื่อสาร ฯลฯ สถาบันสังคมที่รับรู้กันอยู่ทั่วไป คือ ครอบครัว ศาสนา โรงเรียนหรือการศึกษา รัฐ การธุรกิจ และสถาบันที่สำคัญรองลงมา เช่น สถาบันที่เกี่ยวกับการพักผ่อนหย่อนใจ ศิลปะ ฯลฯ สถาบันเหล่านี้คือส่วนประกอบที่สำคัญของวัฒนธรรม” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2524 : 349)

บุญสนอง บุญโยทยาน ได้ให้คำนิยามของ “สถาบันทางสังคมวิทยา” ว่าหมายถึงทั้งสิ่งที่เป็นรูปธรรม (concrete) สังเกตเห็นได้และที่เป็นนามธรรม (abstract) มองเห็นไม่ได้ แต่ก็ เป็นสิ่งที่มีอยู่ รูปธรรม เช่น การประกอบพิธีทางศาสนา การสมรส การดำเนินในด้านการปกครองและการเมือง (การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การเปลี่ยนรัฐบาลและอื่น ๆ) ส่วนในด้านที่เป็นนามธรรมก็คือสิ่งที่เป็นปทัสถาน (บรรทัดฐาน) สังคมต่าง ๆ ซึ่งมนุษย์รู้โดยแน่นอนว่ามี

อยู่ แม้จะมีได้บันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรก็ตาม...สถาบันในวิชาสังคมวิทยา หมายถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่มีลักษณะแสดงให้เห็นว่า พฤติกรรมของมนุษย์ที่เกี่ยวกับสิ่งนั้นเป็นไปในแบบของการร่วมมือกัน โดยร่วมมือกันอย่างถาวร และเป็นการร่วมมือภายใต้กฎเกณฑ์ใดกฎเกณฑ์หนึ่ง นอกจากนั้น การที่พฤติกรรมชุดใดชุดหนึ่งของมนุษย์จะเป็นพฤติกรรมที่เรียกว่าสถาบันได้ พฤติกรรมนั้นจะต้องมีลักษณะเฉพาะตัวและเปลี่ยนแปลงยาก มนุษย์ที่ประพฤติปฏิบัติร่วมกัน (group behavior) โดยมีกฎเกณฑ์และเป็นระยะเวลาอันนี้ต้องประพฤติร่วมกันโดยรู้ตัว ถึงแม้จะเป็นการปฏิบัติโดยอัตโนมัติเนื่องจากความเคยชินก็ตาม ที่สำคัญอีกอย่างหนึ่ง คือ ความประพฤติปฏิบัติในสังคมที่จะเป็นสถาบันได้ต้องเป็นไปอย่างเป็นกิจจะลักษณะ ไม่ใช่การปฏิบัติอย่างเป็นกันเอง (บุญสนอง บุญโยทยาน, 2518 : 43-44)

ประเสริฐ เข้มกลิ่นฟูง (ประเสริฐ เข้มกลิ่นฟูง; มปป. : 18-20) กล่าวถึงความหมายของ “สถาบัน” ว่าแปลว่า “สิ่งที่ตั้งขึ้นมา” ความหมายในทางสังคมศาสตร์ หมายถึง วิถีชาวบ้าน จารีตและกฎหมายต่าง ๆ เกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งซึ่งทำหน้าที่สำคัญในสังคม ประชาชนมีความรู้สึกผูกพันกับบรรทัดฐานเหล่านี้ แสดงออกมาในความเชื่อมั่นในความถูกต้อง การเคารพในสัญลักษณ์ (Symbols) ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และพร้อมที่จะป้องกันรักษาให้ดำรงอยู่ต่อไป สถาบันเป็นที่รวมและเป็นผู้รักษาคุณค่าสำคัญในสังคมนั้น ตัวอย่างเช่น สถาบันพระมหากษัตริย์ในสังคมไทย พระมหากษัตริย์เป็นประมุขของชาติ แสดงออกถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและชีวิตจิตใจของชาติ และทรงรักษาไว้ซึ่งความยุติธรรม และระเบียบต่าง ๆ ขึ้นมา สถาบันอาจหมายถึงแนวทางปฏิบัติที่ไม่มีตัวตน เช่น สถาบันครอบครัว สถาบันประชาธิปไตย

อานนท์ อาภาภิรมย์ (2514 : 25) กล่าวว่า “สถาบันทางสังคม หมายถึง แนวทางปฏิบัติอันมีระเบียบและระบบ ซึ่งบุคคลส่วนใหญ่ในสังคมนั้นยอมรับปฏิบัติเพื่อประโยชน์ร่วมกันในสังคม”

Arnold W. Green (1972 : 271) ให้คำจำกัดความว่า “สถาบัน” หมายถึงองค์การที่มีวิถีชาวบ้านและจารีตในหน่วยสังคม ซึ่งมุ่งที่จะรับใช้ต่อการปฏิบัติหน้าที่ทางสังคมหรือเป็นแนวทางกำหนดหน้าที่ของสมาชิกในสังคม

Robert Bierstedt (1970 : 271) กล่าวว่า สถาบัน หมายถึง วิธีการกระทำที่เป็นทางการ และมีกระบวนการในการกระทำอย่างมีกฎเกณฑ์ มีระเบียบแบบแผน

จากความหมายข้างต้นพอสรุปได้ว่า “สถาบันสังคม” หมายถึงกระบวนการซึ่งการรวมกลุ่มสมาคมกันก็ดี หรือว่าวิธีการต่าง ๆ ก็ดี ได้จัดตั้งขึ้นอย่างเป็นระเบียบ (organized) มีระบบ (systematized) และมั่นคง (stabilized) (Hoult, 1972 : 165-166)

ลักษณะของสถาบัน

สถาบันสังคมประกอบด้วยลักษณะที่สำคัญ 3 ประการคือ

1. ความเป็นระเบียบ (organization) หมายถึงบทบาทหรือความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของสมาชิก

2. ความเป็นระบบ (systematization) หมายถึงการกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบผู้ที่มีส่วนในสถาบันนี้จะต้องปฏิบัติ

3. ความมีเสถียรภาพหรือความมั่นคง (stabilization) หมายถึงการรวมกลุ่มกันที่ดีหรือกระบวนการใด ๆ แห่งสถาบันนั้นก็ดี มีแนวโน้มที่จะดำรงอยู่เกินกว่าช่วงชีวิตของบรรดาสมาชิกที่มีส่วนร่วมในสถาบันนั้น (สุพัตรา สุภาพ, 2539 : 64)

พัทธา สายหู ได้สรุปว่า สถาบันมีองค์ประกอบที่สำคัญคือ

1. ชุดของบรรทัดฐาน

2. ระบบของความสัมพันธ์ ซึ่งบรรทัดฐานถูกนำไปใช้

ณรงค์ เส็งประชา (2538 : 86) กล่าวถึงลักษณะของสถาบันโดยทั่วไปมีดังนี้

1. สถาบันมีลักษณะเป็นนามธรรม เพราะเป็นกลุ่มบรรทัดฐานทางสังคมที่ใช้ในการกระทำตามหน้าที่หลักของสังคม

2. มีลักษณะคงทนถาวร แม้จะมีการเปลี่ยนแปลงแต่ก็มักจะเป็นไปอย่างช้า ๆ

3. สถาบันประกอบด้วยสัญลักษณ์ ทั้งนี้เพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวบรรดาสมาชิกให้ยึดมั่นในสถาบัน สัญลักษณ์นั้น เช่น ธง พระพุทธรูป ฯลฯ

4. สถาบันย่อมประกอบด้วยพฤติกรรมหลัก ซึ่งแสดงออกให้ปรากฏจากการกระทำหรือการแสดงออกของสมาชิก เช่น การเคารพบูชา การสอน การเชื่อฟัง

5. สถาบันย่อมมีอุดมการณ์ เช่น ความเป็นเลิศทางวิชาการ ผลประโยชน์ประชาธิปไตย ฯลฯ และโดยส่วนรวมก็เพื่อชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น

6. สถาบันย่อมประกอบด้วยสิ่งของที่ใช้ประโยชน์เพื่อใช้ประกอบกิจกรรมและยังต้องประกอบด้วยบุคคลที่มีสถานภาพต่าง ๆ ที่จะดำเนินงานของสถาบันด้วย

สถาบันสังคมที่สำคัญ

สถาบันสังคมมีมากมาย แต่สถาบันสังคมที่สำคัญ ตามทัศนะของนักวิชาการพอสรุปได้ดังนี้

สุพัตรา สุภาพ (2539 : 64-66, 71-74) ได้กล่าวเฉพาะสถาบันสังคมที่สำคัญ ๆ 6 สถาบัน คือ